

Datum 10. 3. 2022

POLITICKO-STRATEGICKÝ MONITOR PRVNÍCH 14 DNÍ VÁLKY NA UKRAJINĚ (24. ÚNORA – 9. BŘEZNA 2022)

Předložený text je analytickým materiálem, popisujícím politicko-bezpečnostní a strategické souvislosti vývoje válečného konfliktu na Ukrajině v horizontu posledních dvou týdnů. Pro vytvoření této analýzy byl využit rozsáhlý soubor vědecko-analytických metod. Na analýze se podílel kolektiv autorů CBVSS Univerzity obrany. Názory, závěry, hodnocení a případná doporučení, zde vyjádřené a předpokládané, jsou výhradními názory kolektivu autorů CBVSS a nepředstavují postoje či stanoviska Ministerstva obrany nebo jiné vládní agentury ČR. Podklady pro analýzu vychází z veřejně dostupných zdrojů, některé informace týkající se přímo situace na Ukrajině nebo v Ruské federaci nelze ověřit z nezávislých a důvěryhodných zdrojů a není možné zajistit jejich pravdivost, úplnost a objektivitu.

POLITICKÉ CÍLE A STRATEGICKÁ KOMUNIKACE KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Politická vyjádření představitelů Ruské federace a Ukrajiny zatím odpovídají realitě probíhajícího válečného konfliktu, kdy se obě strany snaží zvyšovat morálku civilního obyvatelstva i příslušníků svých ozbrojených sil, demonstrují odhodlanost dosáhnout stanovených politických cílů a vzájemně zajištění legitimacy svého konání získat podporu mezinárodního společenství. Ruská federace se, v naprosté shodě se svou historickou tradicí, staví do role oběti a ospravedlňuje své konání nutností zajistit bezpečnost obyvatel Donbasu a východní Ukrajiny, kterému hrozí genocida ze strany údajně nacisty vedené Ukrajiny. Prezident Putin a ministr zahraničí Lavrov proto opakovaně mluví o nutné „denacifikaci“ Ukrajiny, z Kremlu ale zaznívají také slova o „demilitarizaci“ Ukrajiny a definitivnímu zabránění její integrace do NATO, které Rusko vnímá jako hrozbu pro svou bezpečnost. Začátkem března Moskva, bez jakýchkoli důkazů, obvinila Kyjev, že vyvíjí zbraně hromadného ničení, konkrétně tzv. špinavou bombu s obsahem radioaktivního plutonia. Asertivní až agresivní rétorika zazněla z Ruska také směrem k zemím geopolitického Západu (NATO a Evropské unii), kterým Kreml hrozí odvetnými opatřeními za zavedení bezprecedentních ekonomických, politických a společenských sankcí. Uvedením strategických jaderných sil do „zvláštního režimu činnosti“

ruský prezident Západu připomněl, že Rusko je jadernou velmocí disponující odstrašujícím nukleárním arzenálem, varoval také, že případné vytvoření bezletové zóny nad Ukrajinou ze strany NATO bude považováno za vstup Aliance do války a proti státům podílejícím se na bezletové zóně budou rovněž uplatněná „*odpovídající odvetná opatření*“.

Ukrajínští představitelé v čele s prezidentem Zelenským obviňují Rusko ze zjevné, ilegální a ničím nevyprovokované agrese, kterou systematicky doprovází útoky na civilní obyvatelstvo a objekty nevojenské povahy. Ukrajinský prezident musel několikrát demonstrovat nepravdivost některých ruských narativů o hrotící se ukrajinské obraně, vládě prchající na Západ, údajném rozkazu zakazujícím další odpor, či dokonce o své vlastní smrti. Zelenský je ve svých vyjádřeních konsistentní, neustále opakuje odhodlání bránit zemi všemi prostředky a až do úplného konce, informuje o příchodu desítek tisíc Ukrajinců a zahraničních dobrovolníků připravených bránit Ukrajinu a volá po podpoře mezinárodního společenství – v tomhle směru opakovaně mluvil o nedostatečnosti současných sankcí uvalených na Rusko, pokáral Západ za neochotu zřídit nad Ukrajinou bezletovou zónu a požadoval další dodávky zbraní (včetně bojových letadel), munice, pohonných hmot, materiálů a humanitní pomoci. Ukrajinský lídr zejména na Evropany apeluje tím, že budoucnost a bezpečnost své země spojuje s budoucností a bezpečností celé Evropy, která se má v případě pádu Ukrajiny stát další obětí ruského revizionismu a revanšismu. Na druhou stranu ukrajinský prezident zdůrazňuje také izolaci, do které se Rusko dostalo v kontrastu se širokou koalicí zemí, které Ukrajině různými způsoby pomáhají. Pozitivně hodnotí evropskou odezvu na probíhající události a vybízí Evropskou unii k dalšímu angažování se v konfliktu, mimo jiného i podáním formální žádosti o vstup Ukrajiny do Evropské unie.

Součástí strategické komunikace a psychologických operací vedených Ukrajinou je také zveřejňování údajných ruských ztrát na technice a živé síle, doplněné o videa zachytávající nešťastné, dezorientované, neinformované a demoralizované ruské zajatce. K 8. březnu udávala Ukrajina ruské ztráty na úrovni více než 12000 mužů (mrtvých, zraněných, zajatých nebo pohřešovaných) a přes 1400 kusů různé techniky (zničené, nebo uloupené). Ruská strana setrvala na informaci z 2. března, která udávala 498 mrtvých vojáků a 1700 zraněných. Skutečné počty ztrát jedné, nebo druhé strany nelze prozatím zjistit a hodnověrně ověřit, odhady americké CIA mluví o ztrátách Ruska na úrovni kolem 4500 mužů a maximálně 900 kusů techniky, ukrajinské ztráty by měly být zhruba poloviční.

Do 9. března proběhly na území Běloruska celkem tři kola přímých mírových jednání, ruští a ukrajínští vyjednavatelé se však dohodli pouze na vytvoření humanitárních koridorů pro únik civilistů z některých obklíčených a boji těžko zasažených měst. Nicméně i tahle iniciativa rychle ztroskotala, jelikož obě strany se vzájemně obvinily z porušování humanitárního příměří, ukrajinská strana také upozornila na skutečnost, že Ruskem otevřené humanitární koridory vedly z válečných zón pouze na území Ruska nebo Běloruska. Moskva v otázce mírových jednání nadále setrává na svých podmínkách zveřejněných 2. března 2022, ve kterých kromě

„demilitarizace“ a „denacifikace“ Ukrajiny požaduje také ústavní garanci její neutrality, uznání Krymu jako součásti Ruské federace a uznání nezávislosti dvou samozvaných, tzv. „lidových republik“ (Doněcké a Luhanské), jejichž samostatnost doposud kromě Ruska žádná jiná země neuznává. Tyto podmínky byly dlouhodobě považovány z ukrajinské strany za naprosto nepřijatelné, 8. března ale prezident Zelenskyj uvedl, že jeho země o členství v NATO neusiluje (Kyjev prý pochopil, že Aliance není „připravená“ učinit tak zásadní rozhodnutí) a o budoucnosti Krymu a Donbasu je ochoten s ruskou stranou vyjednávat, ideálně však přímo s prezidentem Putinem.

REAKCE MEZINÁRODNÍHO SPOLEČENSTVÍ

Po prvotním překvapení z plnohodnotné ruské invaze na území Ukrajiny, kterou většina světa s největší pravděpodobností neočekávala, nebo si ji minimálně nepřipouštěla, přijaly v prvním týdnu válečného konfliktu desítky zemí nejrůznější balíky doposud bezprecedentních sankcí, kterými učinily z Ruské federace odsuzovaného a izolovaného „vyvrhele“ mezinárodního společenství. Symbolickým potvrzením této skutečnosti bylo přijetí rezoluce navržené Ukrajinou a všemi zeměmi EU na půdě Valného shromáždění OSN ze dne 2. března, která ruskou agresi ostře odsoudila a požádala o okamžité ukončení bojů a stažení ruských vojáků z území Ukrajiny. Pro přijetí rezoluce hlasovalo až 141 zemí, 35 dalších (včetně Číny, Indie, Pákistánu nebo Íránu) se hlasování zdrželo, proti hlasovalo pouze 5 států (kromě Ruska ještě Bělorusko, Sýrie, KLDR a Eritrea). Ruskou invazi odsoudil také generální tajemník OSN António Guterres, podle kterého se jedná o jasné porušení Charty OSN, na kterou se v minulosti Rusko při legitimizaci své zahraniční politiky často odvolávalo. Organizace dále zdůraznila, že ekonomická a jiná omezení uplatňovaná členskými státy vůči Ruské federaci by za žádných okolností neměly bránit v poskytování humanitární pomoci – k 8. březnu 2022 opustily Ukrajinu přes 2 miliony uprchlíků.

Na vzniklou krizi promptně reagovaly i další mezinárodní organizace, OBSE například 7. března evakuovala své poslední pozorovatele z území Ukrajiny, kde 8 let monitorovali konflikt na Donbase (jeden z pozorovatelů zahynul 1. března při ostřelování Charkova, další přišel o život ještě v dubnu 2017 na Donbase). NATO ústy svého generálního tajemníka Jense Stoltenberga odmítlo zřízení bezletové zóny nad Ukrajinou (opakovaná žádost prezidenta Zelenského se nesečkala ani s podporou Evropské unie), Aliance však slíbila další podporu Ukrajiny formou dodávek zbraní, munice, materiálů a humanitární pomoci, kterou poskytnou jednotlivé země. Obzvláště aktivní je v téhle činnosti zejména Polsko, které již v prvních dnech válečného konfliktu vypravilo na Ukrajinu desítky nákladních vozidel se zbraněmi a municí, 8. března se dohodlo s USA, že výměnou za americké stroje typu F-16 poskytne Ukrajině všechna svá bojová letadla typu MiG-29 (přesný počet není znám, mělo by se ale jednat o více než 20 kusů). Rusko na svou diplomatickou a ekonomickou izolaci reagovalo zostřením rétoriky, pohrozilo odvetnými opatřeními vůči zemím, které by se chtěly do válečného konfliktu na Ukrajině, jakkoliv zapojit a 7. března „aktualizovalo“ svůj seznam zemí, které vnímá jako

„nepřátelské“ vůči Ruské federaci. Původní duo USA a Česká republika doplnila více než padesátka nových zemí – na seznamu se nachází všichni členské státy EU, dále také Velká Británie, Austrálie, Kanada, Jižní Korea, Japonsko nebo tradičně neutrální Švýcarsko. Několik zemí se nabídlo do role mediátora mírových jednání, nejaktivněji Izrael a Turecko, na čtvrtek 10. března je právě v turecké Antalyi plánováno setkání ukrajinského ministra zahraničí Kuleby s jeho ruským protějškem Lavrovem.

MEZINÁRODNĚ–PRÁVNÍ IMPLIKACE VÁLEČNÉHO KONFLIKTU NA UKRAJINĚ

Dne 3. března 2022 hlavní prokurátor Mezinárodního trestního soudu (ICC) Karim Khan zahájil vyšetřování možných válečných zločinů, zločinů proti lidskosti či genocidy na Ukrajině. Vyšetřování se týká celého období od 21. listopadu 2013, kdy na Ukrajině propukly protesty v souvislosti s odmítnutím ex-prezidenta Janukovyče podepsat asociační dohody s EU. Vyšetřování se může vztahovat na všechny strany konfliktu v jakékoli části Ukrajiny. Rusko soud neuznává a jakoukoliv odpovědnost za jakékoli zločiny odmítá. V souvislosti s probíhajícím válečným konfliktem zahájilo samostatný sběr důkazů a vyšetřování ve stejné věci také Německo, Polsko a Litva, OBSE plánuje ustanovit expertní misi s cílem zjistit fakta a okolnosti možných případů válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a dalších případů porušení mezinárodního práva. Samotná Ukrajina se obrátila na Mezinárodní soudní dvůr v Haagu (ICJ) s žalobou proti Rusku, které obviňuje z falešného nařčení z genocidy ruský mluvících obyvatel na východě svého území. Dne 7. března ICJ ukrajinskou žádost předběžně projednal, další jednání ale bylo z důvodu absence ruské strany předčasně ukončeno. Podle informací z ICJ by nicméně mohlo být o žádosti o předběžném opatření vůči Rusku rozhodnuto již v následujících dnech/týdnech.

Z pohledu mezinárodního práva došlo k mimořádně závažnému incidentu v noci ze čtvrtka 3. března na pátek 4. března, kdy ruská armáda zaútočila a obsadila jadernou elektrárnu v Záporoží, se 6 bloky největší jadernou elektrárnu v Evropě. Ruská federace tak měla porušit článek 56 Ženevské úmluvy o ochraně civilních osob za války a o ochraně staveb a zařízení obsahující nebezpečné síly. Podle předmětných ustanovení nesmějí být stavby obsahující nebezpečné síly (přehrad, hráze, jaderné elektrárny...) předmětem vojenského útoku, pokud takový útok může způsobit uvolnění nebezpečných sil a v důsledku toho vést k vážným ztrátám na civilním obyvatelstvu.

DOPADY VÁLEČNÉHO KONFLIKTU NA ČR A JEJÍ REAKCE NA KRIZOVOU SITUACI

Česká politická scéna reagovala na válku na Ukrajině pozoruhodnou jednotností – jednoznačně odsoudila ruskou agresi a vyjádřila politickou podporu Ukrajině. Vláda přijala nová opatření na omezení ruského vlivu a ruských aktivit na našem území, aktivně prosazovala sankční a jiná

opatření na mezinárodním poli, uzavřela vzdušný prostor pro ruská letadla, ukončila činnost konzulátů Ruské federace v Brně a v Karlových Varech, pozastavila vydávání víz občanům Ruské federace (kromě humanitárních důvodů), zahájen byl rovněž přezkum již vydaných víz, spolu s bezpečnostním a majetkový screeningem ruských a běloruských právnických i fyzických osob pobývajících nebo podnikajících v ČR. Souhlas s kroky vlády vyjádřily obě parlamentní komory, včetně poslanců opozičních stran a také prezident Miloš Zeman, dřívější sympatizant Vladimira Putina. Hlava státu ruský útok odsoudila již v první den ruské agrese proti Ukrajině a 7. března 2022 při příležitosti předávání státních vyznamenání (speciálně pojatého jako Den solidarity s Ukrajinou) udělila nejvyšší státní vyznamenání Řád bílého lva ukrajinskému prezidentovi Volodymyru Zelenskému.

Česká republika také poskytla významnou vojenskou, humanitární a finanční pomoc – na Ukrajinu byla urychleně vyvezena mj. dodávka ručních palných zbraní, pěchotní munice, výstroje, nespécifikované těžké techniky a další blíže nespécifikované výzbroje ze zásob ozbrojených sil v celkové hodnotě kolem 588 mil. Kč. Ze zásob Armády ČR byl také na Ukrajinu darován vojenský zdravotnický materiál v celkové hodnotě 21 milionů Kč, vláda umožnila vývoz zbraní a munice na Ukrajinu také českým zbrojařským firmám, které měly prozatím poslat na Ukrajinu dodávky v hodnotě asi 17 milionů Kč. Rozpočet ministerstva obrany byl vládou ČR navýšen o 1 mld. Kč, za níž nakoupí ruční zbraně pro potřeby AČR. Ozbrojené síly na základě urgentní žádosti slovenské strany vyslaly v pondělí 7. března vojáky 14. pluku logistické podpory k výstavbě a zabezpečení chodu humanitární základny pro ukrajinské uprchlíky. Tábor s kapacitou 400 osob vojáci postaví nedaleko Liptovského Mikuláše a následně zajistí i jeho sociální vybavení a další služby. Předběžné se počítá s využitím tábora na 30 dní s možností případného prodloužení. Na žádost slovenské strany bylo na Slovensko vysláno také celkem 85 příslušníků Policie ČR, kteří pomáhají v registračním centru přímo na slovensko-ukrajinské hranici.

Na ukrajinskou žádost byly také dodány pohonné hmoty a ze státního rozpočtu bylo na pomoc Ukrajině více jak 2,5 miliardy Kč, z toho 1,5 miliardy Kč je alokováno na pomoc ukrajinským uprchlíkům v ČR, kterým bude po dobu 4 měsíců poskytováno ubytování, jídlo, hygienické prostředky, ale také kapesné, doprava či jiná nevyhnutná asistence. Další 300 milionů Kč je určených na naléhavou humanitární pomoc (zdravotnický materiál, nouzové ubytování, potraviny, pitná voda...) civilistům přímo na Ukrajině. Ze zhruba 2 milionů ukrajinských uprchlíků dorazilo do ČR více než 100 000 osob. Ochota přijímat a podporovat ukrajinské uprchlíky je mezi českou veřejností mimořádně vysoká, podle výzkumu společnosti STEM/MARK deklaruje 97 % občanů ochotu přijímat všechny (67 %) nebo alespoň část uprchlíků (30 %). Proti jejich přijímání jsou jen 3 % respondentů. Míra solidarity se projevuje nejen širokým zapojením veřejnosti do procesu přijímání a péče o uprchlíky, ale rovněž vysokou mírou dobrovolnictví, poskytováním dopravy, ubytování, služeb, materiálu a finanční pomoci prostřednictvím veřejných sbírek. Finanční příspěvky od dárců jen pro největší humanitární organizaci Člověk v tísni dosáhly na začátku března rekordní úroveň více jak 1,1 miliardy Kč,

celkově se podařilo v humanitárních sbírkách nashromáždit sumu více jak 1,5 miliardy Kč, což je nejvíce v historii ČR. V celé České republice se pořádají demonstrace, kulturní, sportovní a jiné akce na podporu uprchlíků, ve prospěch humanitární a vojenské pomoci Ukrajině a k vyjádření nesouhlasu s ruskou agresí. Obce, firmy, vysoké školy, sportovní kluby a další právní subjekty vypovídaly partnerství a spolupráci s ruskými protějšky, a naopak začaly ve velkém poskytovat pomoc ukrajinským právním subjektům i fyzickým osobám. V reakci na rostoucí administrativní, finanční a materiální nároky vyhlásila vláda ČR od 4. března 2022 nouzový stav, který má platit po dobu 30 dní a jehož cílem je umožnit vládě, krajům, obcím a dalším spolupracujícím subjektům pomoc uprchlíkům flexibilněji a rychleji koordinovat. Nouzový stav umožňuje zefektivnit přijímací proces po vstupu běženců na české území, zapojit do celého procesu i Armádu ČR nebo nařídít přednostní zásobování dětských, zdravotnických nebo sociálních zařízení. Vláda schválila také možnost využití státních hmotných rezerv ze skladů Správy státních hmotných rezerv k řešení následků migrační vlny z Ukrajiny.

Česká republika se nicméně musí vyrovnávat také s dalšími, zejména ekonomickými, dopady válečného konfliktu na Ukrajině. Na Rusko uvalené sankce vystřelily ceny pohonných hmot na nové rekordní úroveň, velkoobchodní ceny pšenice zas tlačí nahoru ceny potravin. V ČR zkrachovala ruská banka Sberbank se zhruba 110 000 tuzemskými klienty, z nichž někteří (zejména obce a kraje jako právnické osoby) mají v bance uloženy peníze v řádu stamilionů až miliard Kč. Z Ukrajiny se také zastavil vývoz některých surovin (zejména železné rudy), což způsobuje potíže průmyslové výroby v ČR (produkce oceli), české firmy pro změnu přestaly exportovat své produkty do Ruska, svůj výrobní závod tam zavřela i společnost Škoda Auto. Čelit musí také odchodům svých ukrajinských pracovníků, kteří odcházejí na Ukrajinu bránit svou zemi – prozatím tak učinilo zhruba 15 % Ukrajinců pracujících v ČR.

Dopadům válečného konfliktu čelí ČR také v kybernetické a informační sféře. Již v předvečer ruské invaze se objevily zprávy o agresivním počítačovém viru, který se šířil zejména po vnitřních sítích („intranetech“) a vymazával obsah napadených pevných disků. V pátek 4. března zablokovalo sdružení CZ.NIC celkem osm dezinformačních webů, které se podle státu podílely na šíření ruské propagandy, schvalovaly ruskou agresi a tím ohrožovaly ohrožují národní bezpečnost. V souvislosti s válečným konfliktem na Ukrajině upozornila společnost Microsoft na hrozby kybernetických krádeží široké škály údajů, včetně osobních údajů souvisejících se zdravotnictvím, pojišťovnictvím a dopravou, jakož i dalších souborů vládních údajů (primárně na Ukrajině, varování ale platí i pro další země).

*Zpracovali: Ing. Jan Břeň, Ph.D., Mgr. Vendula Divišová, Ph.D., PhDr. Libor Frank, Ph.D.,
Ing. Yvona Novotná, Ph.D., Ing. Antonín Novotný, Ph.D., Mgr. Adam Potočník*

